

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Materiał dodatkowy
<i>Zagadnienie:</i>	Wstęp i zakończenie w wypowiedzi pisemnej
<i>Egzamin:</i>	Egzamin maturalny
<i>Przedmiot:</i>	Język polski
<i>Poziom egzaminu:</i>	Podstawowy
<i>Adresaci dokumentu:</i>	Nauczyciele języka polskiego Uczniowie szkół ponadpodstawowych
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	2 grudnia 2022 r.

Zespół redakcyjny:

Grzegorz Sawa (OKE w Warszawie)
dr Wioletta Kozak (CKE)
Agnieszka Romerowicz (CKE)
Wioletta Łakoma-Sabat (CKE)

Recenzenci:

dr Tomasz Karpowicz (UW)
dr Marcin Smolik (CKE)
dr Romana Patyk (OKE w Jaworznie)
Teresa Bulska-Leśniak (OKE w Krakowie)
Zbigniew Kosiński (OKE w Łomży)
Sławomira Wójcik (OKE w Łodzi)
dr Mariusz Chołody (OKE w Poznaniu)
Beata Kwapińska (OKE we Wrocławiu)

Materiał został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Warszawie
pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we
Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

1. Wprowadzenie¹

1.1. Definicje oraz funkcje wstępu i zakończenia

Przeanalizujemy poniższe definicje.

wstęp wyodrębniona graficznie początkowa część dzieła, będąca wprowadzeniem w jego treść, informująca o problemach, którymi autor pragnie się zająć, oraz o metodach i pojęciach, którymi ma zamiar posłużyć się w swoich dociekaniach.

Słownik terminów literackich, pod red. J. Sławińskiego, Wrocław 1988.

zakończenie miejsce tekstu, w którym rozstajemy się z czytelnikiem. I ostatnia szansa, żeby mu coś wyjaśnić, żeby go do czegoś przekonać. [...] Od zakończenia wypowiedzi zależy, co zostanie zapamiętane oraz czy zostanie zrealizowany zakładany przez nadawcę cel tekstu.

J. Maćkiewicz, *Jak dobrze pisać. Od myśli do tekstu*, Warszawa 2020.

Z przytoczonych definicji wynika, że wstęp i zakończenie:

- określają merytoryczną zawartość tekstu
- wyznaczają ramy kompozycyjne tekstu
- mają charakter informacyjny (zwłaszcza wstęp) i perswazyjny
- są logicznie powiązane z rozwinięciem.

Wstęp i zakończenie to istotne części wypracowania. Funkcje tych części wypowiedzi przedstawiono w poniższej tabeli.

¹ Informacje o roli oraz konstrukcji wstępu i zakończenia na podstawie: J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska, *Tekstologia*, Warszawa 2012; K. Kaszewski, *Wstęp do rozprawki – oczekiwania a rzeczywistość*, „Kształcenie Językowe”, tom 15 (25), Wrocław 2017; M. Kuziak, S. Rzepczyński, *Sztuka mówienia, sztuka pisania. Szybki kurs dla każdego*, Bielsko-Biała 2005; J. Maćkiewicz, *Jak dobrze pisać. Od myśli do tekstu*, Warszawa 2014; M. Rusinek, A. Załazińska, *Retoryka podręczna, czyli jak wnikliwie słuchać i przekonująco mówić*, Kraków 2005.

W Y P R A C O W A N I E	<p>Wstęp</p> <p>Jakie pełni funkcje?</p> <p>a) <u>Ze względu na odbiorcę:</u></p> <ul style="list-style-type: none">– nawiązanie kontaktu z czytelnikiem– zainteresowanie czytelnika tematyką wypowiedzi pisemnej– zachęcenie do dalszej lektury. <p>b) <u>Ze względu na tekst:</u></p> <ul style="list-style-type: none">– wprowadzenie w problematykę wypowiedzi pisemnej– określenie spektrum poruszanych zagadnień– doprecyzowanie pojęć ważnych dla rozważań w rozwinięciu. <p style="text-align: right;"></p> <p style="text-align: center;">Część zasadnicza (rozwinięcie)</p> <p style="text-align: right;"></p> <p>Zakończenie</p> <p>Jakie pełni funkcje?</p> <p>a) <u>Ze względu na odbiorcę:</u></p> <ul style="list-style-type: none">– przekonanie czytelnika do racji zaprezentowanych w rozwinięciu– utrwalenie w pamięci czytelnika najważniejszych ustaleń poczynionych w tekście <p>b) <u>Ze względu na tekst:</u></p> <ul style="list-style-type: none">– zebranie wniosków wynikających z rozważań nad zagadnieniami zapowiedzianymi we wstępie, a poddanymi refleksji w rozwinięciu– spuentowanie wywodu argumentacyjnego– domknięcie kompozycyjne wypowiedzi pisemnej.
--	---

1.2. Wstęp – rodzaje, przykłady, wskazówki

Poniższa tabela przedstawia różne rodzaje wstępu². Każdy zilustrowano przykładem³ z wypracowania uczniowskiego.

Rodzaj wstępu	Definicja	Przykład z wypracowania
początek jako tło	umieszcza poruszane zagadnienia w rozmaitych kontekstach – czasowym (np. perspektywa historyczna), przestrzennym (np. opis miejsca), problemowym (np. wprowadzenie istotnych dla wywodu pojęć)	<p>Temat Człowiek – zmagający się z losem samotnik poszukujący swojej drogi życiowej.</p> <p><i>W dzisiejszych czasach bardzo często podejmowanym działaniem jest badanie własnej osobowości. Coraz większa liczba osób udaje się do psychologów, aby odczytać, kim naprawdę są, co kryje się w głębi ich duszy. Otacza nas coraz więcej twierdzeń dotyczących osobowości introwertyka oraz ekstrawertyka. Jednak liczne źródła przekazują nam jednoznaczną informację, że bez względu na osobowość, człowiek to istota stadna, która została przystosowana do życia w grupie. Mimo tego istnieją osoby uważające, że tylko w samotności są w stanie żyć, funkcjonować, rozwijać się, odnajdywać sens swojej egzystencji. Na podstawie wielu przykładów z literatury można dojść do wniosku, że człowiek to tak naprawdę zmagający się z losem samotnik poszukujący swojej drogi życiowej.</i></p>
początek jako prezentacja zagadnień omawianych w wypowiedzi pisemnej	wskazuje, jakie zagadnienia zostaną poruszone w wypracowaniu, bądź wprowadza informację dotyczącą stosunku autora tekstu do omawianych kwestii	<p>Temat Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.</p> <p><i>Miłość jest uczuciem silnie oddziałującym na ludzki umysł i duszę. Sprawia, że myślenie człowieka może radykalnie się zmienić, często prowadzi do przemian wewnętrznych. Jest podporą w staraniach oraz źródłem motywacji. Pobudza w ludziach zapał do działania, wprawia ich także w uniesienie. Niestety, czasami potrafi także negatywnie wpływać na człowieka: niweczy jego zamiary, burzy działające schematy i w konsekwencji podcina skrzydła innowatorom oraz jednostkom z ambicjami i aspiracjami. Problem ten nie tylko jest obecny w naszym codziennym życiu, lecz także bywa poruszany w utworach literackich. Chociaż to zagadnienie może być często bagatelizowane, jest bardzo ważnym motywem w ludzkiej psychice, zwłaszcza gdy chodzi o umysł bohatera literackiego, otwarty dla czytelnika.</i></p>

² Rodzaje wstępu od pierwszego do czwartego zgodne z klasyfikacją przedstawioną przez J. Maćkiewicz, *op. cit.*, s. 30–35.

³ W niniejszym materiale fragmenty wypracowań uczniowskich zacytowano z zachowaniem oryginalnej pisowni.

<p>początek argumentacyjny</p>	<p>przedstawia tezę lub hipotezę wywodu argumentacyjnego</p>	<p>Temat Jaki wpływ na sposób widzenia świata przez człowieka mają czasy, w których on żyje?</p> <p><i>Nikt nie żyje w oderwaniu od otaczającej rzeczywistości. To, co dzieje się dookoła nas, ma wpływ na to, jak myślimy, o czym marzymy, jakie stawiamy sobie cele. Dotyczy to nie tylko ważnych wydarzeń historycznych, ale również ogólnego klimatu epoki – jej kultury i filozofii. Dowodów na słuszność tego poglądu można szukać także w losach bohaterów literackich.</i></p>
<p>początek przyciągający</p>	<p>zachęca do przeczytania tekstu (np. przez wprowadzenie anegdoty, sformułowanie zaskakującej obserwacji, zacytowanie aforyzmu).</p>	<p>Temat Podróżowanie jako sposób na poznanie świata i samego siebie.</p> <p><i>Ktoś kiedyś rzekł: „podróże kształcą” i tak też faktycznie bywa. Uważam bowiem, że każda podróż uczy, niesie ze sobą nowe przeżycia, doświadczenia, pozwala na wyciągnięcie wniosków. To nie tylko forma relaksu kojarzona z wakacjami – to przede wszystkim możliwość poznania świata i samego siebie.</i></p>
<p>początek w formie pytań</p>	<p>zaciekawia odbiorcę poprzez wprowadzenie serii pytań, na które odpowiedzi znajdują się w dalszej części tekstu</p>	<p>Temat Jaki wpływ na sposób widzenia świata przez człowieka mają czasy, w których on żyje?</p> <p><i>Znana jest myśl, że człowiek nie jest samotną wyspą. Oznacza to, że jednostkę kształtują inni ludzie, czy szerzej czasy, w których ona żyje. Taka obserwacja prowokuje szereg pytań. Jak duży wpływ na człowieka ma epoka przypadająca na okres jego egzystencji? Czy osobowość istoty ludzkiej jest tworem oryginalnym? Na ile czas, w którym przyszło działać jednostce, jest motorem do działania, a na ile ograniczeniem? Z wymienionymi dylematami przyjdzie się zmierzyć w tym wypracowaniu.</i></p>

Uwaga: jeśli początek zbudowany jest w formie pytań, to zdający powinien w rozwinięciu szukać na nie odpowiedzi. Oczywiście, w trakcie rozważań może dojść do wniosku, że nie na wszystkie można znaleźć odpowiedź, ale do każdego powinien się odnieść. Oznacza to, że liczba pytań we wstępie powinna być przemyślana i celowa.

Funkcjonalny wstęp w tekście jest atrakcyjny dla odbiorcy, wyraziście prezentuje stanowisko piszącego, pozostaje treściowo i kompozycyjnie ściśle związane z całością wypowiedzi, charakteryzuje go oryginalność ujęcia omawianych problemów, zwięzłość w formułowaniu myśli. Jednocześnie **w dobrze skonstruowanym początku wypowiedzi unika się** pustosłowania, dygresyjności rozbijającej tok wypowiedzi, schematyzmu wynikającego ze stosowania utartych formuł językowych (typu *Na wstępie mojej pracy...*).

Zazwyczaj wstęp składa się z jednego akapitu. Należy jednak pamiętać, że **nie jest to konstrukcyjna konieczność**. Możliwe są rozwiązania kompozycyjne, w których liczba akapitów będzie większa, np.:

Miłość to najbardziej znane a jednocześnie najbardziej skomplikowane i tajemnicze uczucie, którego doświadcza człowiek. Może pojawiać się nagle, w sposób nieoczekiwany zmieniać ludzkie plany, i może też dojrzewać przez dni, tygodnie, miesiące, a nawet lata. Nie bez racji będzie zaryzykowanie stwierdzenia, że jest najsilniejszym uczuciem popychającym człowieka do działania. Jednocześnie może uskrzydlać lub ograniczać. I w jednym, i w drugim przypadku pozostaje siłą wpływającą na drogę życiową, czasami staje się źródłem szczęścia, czasami prowadzi do upadku.

Te ambiwalentne doświadczenia egzystencjalne, będące skutkiem doświadczania żywszych uderzeń serca, muszą mieć różne przyczyny. Szukać tych przyczyn należy, biorąc pod uwagę zarówno elementy, na które człowiek jest w stanie wpływać, jak i od niego niezależne.

W powyższym rozwiązaniu kompozycyjnym w pierwszym akapicie wstępu omówiono zagadnienia, którym poświęcone zostaną rozważania w rozwinięciu. Natomiast w drugim akapicie sformułowano stanowisko stanowiące punkt wyjścia wywodu argumentacyjnego.

1.3. Zakończenie – rodzaje, przykłady, wskazówki

Jak powszechnie wiadomo „koniec wieńczy dzieło” i w przypadku wypowiedzi pisemnej można to zrobić na kilka różnych sposobów⁴.

Rodzaj zakończenia	Definicja	przykład z wypracowania
zakończenie – podsumowanie	prezentuje wnioski płynące z wcześniejszych rozważań; zawiera doprecyzowaną i wzmocnioną tezę wyrażoną we wstępie	<p>Temat Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.</p> <p><i>Podsumowując, miłość ma bardzo silny wpływ na nasze postępowanie, czasem pozytywny, a czasem negatywny. Może nas inspirować, ale także sprowadzać na złą drogę, podciąć skrzydła, a niekiedy nawet doprowadzić do zguby. Dzieje się tak w różnych okolicznościach i w przypadku odmiennych obiektów uczuć. W konsekwencji tego stwierdzenia tylko jedno może być pewne – miłość to zdecydowanie nieobliczalne uczucie. My, ludzie, jako istoty emocjonalne nie jesteśmy w stanie uchronić się przed nim ani uniknąć konsekwencji działań podejmowanych pod wpływem miłości.</i></p>
zakończenie – puenta	opiera się na podsumowującym wywód zgrabnym językowo oraz ciekawym intelektualnie zdaniu oryginalnym bądź będącym cytatem	<p>Temat Człowiek – zmagający się z losem samotnik poszukujący swojej drogi życiowej.</p> <p>W pracy odwołaj się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybranej lektury obowiązkowej • sensu wiersza <i>Do samotności</i> Adama Mickiewicza • wybranych kontekstów. <p><i>Niezależnie od postawy, jaką człowiek przyjmuje w życiu, od wartości, w które wierzy, od światopoglądu, który wyznaje, każdy tworzy swoją historię. Aby dobrze zrozumieć i odnaleźć samego siebie, musimy doświadczyć zupełnego osamotnienia i wsłuchać się w swoje myśli. Gdy rozważamy losy licznych bohaterów lektur, możemy się nauczyć, że warto czasem zrezygnować z towarzystwa innych ludzi w celu uświadomienia sobie tego, że każdy z nas jest samotnikiem zmagającym się z losem i poszukującym swojej drogi życiowej. W szczególności w chwilach zagrożenia, w godzinach rozpacz, w czasach mroku totalitaryzmów, wtedy samotność staje się najważniejszą wartością, zgodnie ze słowami Gustawa Herlinga-Grudzińskiego: „Tylko</i></p>

⁴ J. Maćkiewicz, op. cit., s. 35–41.

		<i>w pochłaniającej wszystko pustce samotności, w ciemnościach zacierających kontury świata zewnętrznego można odczuć, że się jest sobą aż do granic zwątpienia”.</i>
zakończenie otwarte	stanowi celowe niedopowiedzenie konstatacji płynących z rozważań po to, by zaangażować do dalszej refleksji odbiorcę tekstu; najczęściej przyjmuje postać kończącego wypowiedź pytania retorycznego	<p>Temat</p> <p>Podróżowanie jako sposób na poznanie świata i samego siebie.</p> <p><i>Z przytoczonych argumentów wynika, że podróże są niezwykle istotnym czynnikiem wpływającym na pojmowanie otaczającej nas rzeczywistości, ale także i zrozumienie własnych uczuć, emocji, własnego myślenia i postępowania. Śmiem twierdzić, że stanowią one podstawowy aspekt rozwoju, kształtowania osobowości. Może więc częściej powinniśmy podróżować? Lecz nie nad morze czy w góry, tylko po prostu – w głąb siebie...</i></p>

Zakończenie wypracowania nie musi stanowić jednego akapitu, np.:

Tak więc miłość może uskrzydlać człowieka, inspirować do podejmowania zakończonych sukcesem działań i może podcinać mu skrzydła, odbierać pewność siebie, zaburzać poczucie własnej wartości. Zdarzają się nawet sytuacje, że stałe i głębokie uczucie najpierw uszczęśliwia, by następnie doprowadzić do rozpacz. Przy czym nie zawsze przyczyny niefortunnego obrotu rzeczy leżą po stronie samego zakochanego. Nie wszystko jest uzależnione od jego woli, siły, czy determinacji do działania. Istotne okazują się okoliczności, w których rozwija się uczucie, czasy, w których człowiek żyje, oraz wzajemność, na którą nie zawsze może liczyć.

Miłość i jej konsekwencje są bowiem nieprzewidywalne, niejednokrotnie trudne do zrozumienia i zaakceptowania. Zakochany człowiek nie zwraca uwagi na trudności pojawiające się na drodze do szczęścia. Kierując się sercem, jest zdolny do najwyższych poświęceń i pokonywania wszelkich przeciwności losu. Dzięki uczuciu może przekraczać ustalone kulturowo granice i marzyć o szczęściu nawet wówczas, gdy z góry skazany jest na porażkę.

Powyższy przykład zakończenia składa się z dwóch akapitów. W pierwszym zebrano obserwacje wynikające z rozważań zawartych w rozwinięciu. Drugi zawiera uwagi ogólne na temat miłości i prowadzi tekst do puenty.

Funkcjonalne zakończenie sprowadza się do **esencjonalnego sformułowania najważniejszych ustaleń wyводу argumentacyjnego** w formie, która sprawi, że te ustalenia zapamięta odbiorca tekstu.

W podsumowaniu piszący nie powinien wprowadzać nowych wątków. Ważne, aby unikał banalnych konstrukcji językowych oraz ogólnikowych obserwacji, które zazwyczaj dowodzą tylko braku pomysłu na zakończenie.

Uwaga:

Klasyfikacja zaprezentowana w częściach 1.2. i 1.3. niniejszego opracowania ma charakter pomocniczy. **Ostateczny kształt wstępu oraz forma zakończenia zależą od inwencji autora wypowiedzi pisemnej** i w związku z tym mogą wtedy być różnymi wariantami powyższej klasyfikacji. **Pomysłowość zdającego** powinna być podporządkowana **zasadzie, że tekst jest logiczny na poziomie merytorycznym, a spójny – kompozycyjnie**. Spełnienie tego warunku potwierdza sprawność retoryczną autora wypowiedzi pisemnej.

2. Wstęp i zakończenie – zapisy w podstawie programowej

Jednym z celów edukacji polonistycznej jest nabywanie kompetencji tekstowej przez uczniów. Temu służy kształtowanie umiejętności retorycznych. Wagę tych zagadnień potwierdzają stosowne zapisy w podstawach programowych kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej i dla szkoły ponadpodstawowej.

Szkoła podstawowa

II etap edukacyjny: klasy IV–VIII

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Klasy IV–VI

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 3) **tworzy logiczną, semantycznie pełną i uporządkowaną wypowiedź**, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi;
- 4) **dokonuje selekcji informacji**.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) **tworzy spójne wypowiedzi** w następujących formach gatunkowych: [...], opowiadanie (twórcze, odtwórcze), opis, list, sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, życzenia, opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka, **tekst o charakterze argumentacyjnym**;
- 3) tworzy plan odtwórczy i twórczy tekstu.

Klasy VII i VIII

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) **funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne** oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
- 2) gromadzi i **porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi**; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
- 3) tworzy wypowiedź, **stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję** oraz zasady spójności językowej między akapitami [...];
- 4) **wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy** oraz argumentów **przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych**;
- 6) **przeprowadza wnioskowanie** jako element **wyvodu** argumentacyjnego;
- 7) **zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi**, rzeczowo uzasadniając własne zdanie.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, **rozprawka**, [...], list motywacyjny, przemówienie, [...].

W szkole podstawowej uczeń ma za zadanie poznać podstawowe zasady retoryki. Ta wiedza okazuje się pomocna w kształtowaniu umiejętności tworzenia rozmaitych form wypowiedzi pisemnych. Powinny być to teksty wartościowe merytorycznie, uporządkowane i spójne. Działania dydaktyczne we wspomnianych sferach są kontynuowane w dalszej edukacji.

Szkoła ponadpodstawowa

III etap edukacyjny: 4-letnie liceum ogólnokształcące oraz 5-letnie technikum

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

ZAKRES PODSTAWOWY
I. Kształcenie literackie i kulturowe.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
2) analizuje strukturę tekstu : odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację.
III. Tworzenie wypowiedzi.
1. Elementy retoryki. Uczeń:
1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);
6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach.
2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
2) buduje wypowiedź w sposób świadomy , ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki ;
6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym , referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;
8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym.

W szkole ponadpodstawowej pogłębia się wiedzę oraz doskonali umiejętności ucznia w zakresie retoryki oraz konstruowania tekstów. W efekcie uczeń powinien tworzyć wypowiedź, wykazując się biegłością w stosowaniu technik perswazyjnych wykorzystywanych do budowania spójnego wywodu argumentacyjnego, w tym – wstępu i zakończenia.

3. Wstęp i zakończenie w wypracowaniu maturalnym z języka polskiego na poziomie podstawowym – zapisy w *Informatorze*⁵

Istotą wypowiedzi argumentacyjnej jest rozważenie problemu wskazanego w poleceniu. Temu celowi musi być podporządkowana konstrukcja wypracowania, której istotnymi elementami są wstęp i zakończenie. Kompozycję wypracowania w interesującym nas obszarze ocenia się w ramach struktury i spójności wypowiedzi, co potwierdzają zapisy w *Informatorze o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego od roku szkolnego 2022/2023*.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność [...]

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. w zakresie struktury wypowiedzi:

- **kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna**, tzn. czy **układ** i sposób przedstawienia treści pomaga w zrozumieniu wypowiedzi
- **podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie)**, jak i w zakresie struktury akapitów – **jest poprawny i funkcjonalny**

2. w zakresie spójności wypowiedzi:

- **wypowiedź jest spójna**, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi **spójność jest zachowana** zarówno wewnątrz zdań, jak **również między zdaniami i akapitami**
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora.

[...]

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp , część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp , część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp , część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C

⁵ [Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego od roku szkolnego 2022/2023](#) (s. 36–40).

<ul style="list-style-type: none"> • W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. • Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. • Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich. 	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp , część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp , część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp , część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium – *Struktura wypowiedzi*)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: **wstęp** – część zasadnicza (rozwińcie) – **zakończenie**, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 - 1) **Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym)**, jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
 - 2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli **w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na tematyczne ustrukturyzowanie wypowiedzi**, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
 - 3) **Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym)**, jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w następujących po sobie „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów /

kontekstów; **tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).**

2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. **wstępu** – części zasadniczej – **zakończenia**. **Usterki w podziale wypowiedzi** w skali ogólnej mogą wynikać z np. **nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, ze zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub z braku jednego z tych „bloków”.**

[...]

3b Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none"> Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none"> Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy. 	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium – Spójność wypowiedzi)

1. Wypowiedź jest spójna, jeżeli **elementy**, które ją tworzą, **stanowią logiczną i uporządkowaną całość**.
2. Wywód jest uporządkowany, jeśli **każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego**, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
3. Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - a) błędów logicznych, w tym ze zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (**np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania**), sprzecznych stwierdzeń
 - b) odstępstw od podporządkowania wyvodu myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera нефункционалне фрагменты становяące незв'язане з тематем wątki poboczne
 - c) **zredagowaniu wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia**, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem
 - d) rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiana” się wątków)
 - e) pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe
 - f) **wprowadzenie treści nieistotnych, zbędnych dla pracy**, bez związku/pozostających w wątpliwym związku z tematem/wywodem
 - g) **wprowadzania dygresji** stosowanych нефункционалне
 - h) przerywania toku myślenia **zbędnymi zdaniem**. [...]

4. Wstęp i zakończenie – analiza wypracowań maturalnych

Wypracowania zamieszczone w materiale zostały napisane przez uczniów na temat egzaminacyjny opublikowany w [Arkuszu pokazowym](#) na stronie CKE.

Temat

Podróżowanie jako sposób na poznanie świata i samego siebie.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Przykład 1.

Wstęp i zakończenie wypracowania zredagowane funkcjonalnie w odniesieniu do tematu

Żółtym kolorem zaznaczono tezę sformułowaną we wstępie oraz odniesienie do tej tezy w zakończeniu, a **zielonym** – fragmenty rozwinięcia, które wynikają z założeń przyjętych we wstępie. **Różowy** zastosowano do oznaczenia puenty wypracowania.

Wypracowanie	Komentarz
<p>Wstęp</p> <p><i>Każda podróż wnosi coś nowego do naszego życia. Poznajemy inne kultury, miejsca, ludzi, a nawet samych siebie. Możemy w ten sposób osiągnąć wiedzę, której nie zdobylibyśmy, czytając książki czy oglądając filmy podróżnicze. Przeżywanie wszystkiego samemu pozwala nam chłonąć informacje jak gąbka. Tego, czego nauczymy się na własnej skórze, nigdy nie zapomnimy.</i></p> <p><i>Jeśli potrafimy wyciągnąć naukę zarówno z własnych, jak i cudzych podróży, możemy niesamowicie poszerzyć horyzonty i poznać własne wnętrza.</i></p> <p>Część zasadnicza – rozwinięcie</p> <p><i>Zmiana środowiska pozwala zmienić myślenie, odpocząć od tego, co otaczało nas od dłuższego czasu. Pomaga to odświeżyć umysł i zdystansować się do naszej obecnej sytuacji. Poszerzanie wiedzy i poznawanie nowej kultury umożliwia zapomnienie o tym, co było. Z takiego właśnie powodu w podróż udał się Stanisław Wokulski w „Lalce” Bolesława Prusa. Zmęczony nieudanymi</i></p>	<p>Wstęp ma charakter argumentacyjny. Zdający odnosi się do problemu określonego w temacie. Wyjaśnia, jak rozumie poznawanie świata (<i>Poznajemy inne kultury, miejsca ...</i>) i samego siebie (<i>Tego, czego nauczymy się na własnej skórze, nigdy nie zapomnimy</i>). Następnie formułuje tezę: <i>Jeśli potrafimy wyciągnąć naukę zarówno z własnych, jak i cudzych podróży, możemy niesamowicie poszerzyć horyzonty i poznać własne wnętrza</i>. W dalszej części wypowiedzi zdający odnosi się do – określonego we wstępie – pojmowania słów kluczy z tematu oraz uzasadnia postawioną tezę.</p>

staraniami o względy Izabeli Łęckiej, wyjeżdża do Francji. Chce jej w ten sposób nie tylko zaimponować, ale także zwyczajnie odpocząć. Nawiązuje współpracę z Geistem, który proponuje mu wspólne prowadzenie badań naukowych. Zafascynowany naukami podróżniczymi i matematycznymi, Wokulski na chwilę odżywa, skupia się na nauce zamiast nieszczęśliwej miłości. **Podczas tej podróży poznaje samego siebie, przechodzi przez żal do spokoju znalezione w nauce.**

Trzymając się wyłącznie blisko swojego miejsca zamieszkania i kraju, nigdy nie dowiemy się, jak radzimy sobie w skrajnych warunkach. **Najlepiej odkryjemy to, wyjeżdżając gdzieś daleko, gdzieś, gdzie jest zupełnie inaczej niż w rodzinnym mieście. Podejmując wyzwania, możemy sprawdzić się, na ile nas stać, jak zachowamy się w sytuacjach kryzysu, co robi z nami strach.** Postanowiła to sprawdzić Agnieszka Paż-Kerner, podróżniczka i autorka książki pod tytułem „Zaczęło się od Kilimandżaro”. Opisuje tam, jak w wieku 30 lat wraz ze swoją przyjaciółką postanowiły zrobić coś szalonego – zdobyć Kilimandżaro, mimo tego, że nigdy wcześniej nie były w wysokich górach. Wyruszyły bez większej wiedzy na temat tego, co je tam czeka. Nie złamały się jednak, gdy przyszło znieść męczącą wspinaczkę, niebezpieczną i kapryśną pogodę, szczury w namiotach czy niebezpieczne owady. **Dały radę zdobyć szczyt. Wróciły z wyprawy zupełnie odmienione, znając już wszystkie swoje słabości i mocne strony. Poznały także uczucie euforii po osiągnięciu celu i z biegiem lat pokonywały coraz więcej wyzwań i zdobywały kolejne szczyty.**

Wiele o podróżach możemy dowiedzieć się z książki naszej polskiej noblistki – Olgi Tokarczuk pod tytułem „Bieguni”. Jej tematyka dotyczy ważnych aspektów podróżowania, opisuje historie różnych ludzi i miejsc. Można się z niej wiele nauczyć i porównać losy bohaterów do swoich własnych przeżyć. Zapoznanie się z tą lekturą może dostarczyć nam niemal tyle doświadczeń, co prawdziwa podróż.

Przeżycie czegoś niesamowitego nie wymaga jednak podróży na drugi koniec świata. Podróżujemy codziennie w drodze do pracy czy szkoły. Nie są to wcale mniej ważne doświadczenia niż zdobywanie wielkich gór czy ryzykowanie wyprawy w nieznaną. Każdego dnia poznajemy nowych ludzi, wielu z nich z pewnością nie zapomnimy przez całe życie, nawet jeśli spotkaliśmy ich tylko raz. **Wystarczy być uważnym, aby każdy dzień stał się dla nas niesamowitą podróżą.**

Zakończenie

Jak wynika z przedstawionych rozważań, **podróżowanie może zmienić nasze myślenie o świecie i sobie. To najlepsze źródło doświadczeń, do którego**

Zdający zastosował zakończenie – podsumowanie. Powtórzył tezę

<p>w jakimś stopniu dostęp ma każdy. Przekonują o tym losy Stanisława Wokulskiego, któremu podróż do Paryża pozwoliła z dystansem spojrzeć na swoje wcześniejsze przeżycia, a także wyczyny bohaterki książki „Zaczęło się od Kilimandżaro”. Wystarczy zdobyć się na odwagę i wyruszyć przed siebie, a cały świat stanie przed nami otworem.</p>	<p>(podróżowanie może zmienić nasze myślenie o świecie i sobie...) ze wstępu. Jednocześnie podkreślił wiarygodność tezy poprzez odniesienie się do dwóch tekstów analizowanych w rozwinięciu. Zbudował też zgrabną puentę pracy.</p>
---	--

Przykład 2.

Wstęp wypracowania zredagowany niefunkcjonalnie w stosunku do części zasadniczej

Wypracowanie	Komentarz
<p>Wstęp</p> <p><i>Podróże pozwalają na rozszerzenie swoich horyzontów, zwiększają tolerancję człowieka, pobudzają wrażliwość, chociażby na cierpienie ludzi w innych krajach, na przykład z głodu. Dlatego ludzie podróżują po świecie od wieków, poszukują inspiracji do działania lub potrzebują zmienić otoczenie na jakiś czas.</i></p> <p>Część zasadnicza – rozwinięcie</p> <p><i>W przypadku tytułowego bohatera, Kordiana, wyrusza on w podróż w poszukiwaniu sensu życia po nieszczęśliwej miłości do starszej od siebie kobiety. W podróż wyruszył też w celu dowiedzenia się czegoś o świecie i sprawdzenia swoich przypuszczeń w praktyce. W Anglii doświadczył tego, że jeśli ma się odpowiednią pozycję w społeczeństwie oraz majątek jest się uprzywilejowanym, chociaż wszyscy powinni być równi. Podczas podróży we Włoszech dowiedział się, że pewna kobieta kocha jego majątek, a nie jego. W sytuacji, gdy powiedział jej o kupnie złotej podkowy dla konia, na którą przeznaczył znaczną część majątku, a potem powiedział jej, że ta podkova się zgubiła, został opuszczony przez „kochankę”. Następnie wdrapał się na szczyt Mount Blanc, skąd już chciał skoczyć w przepaść, by popełnić samobójstwo, lecz wreszcie wtedy znalazł swój sens życia. Stał się nim dla niego walka o ojczyznę i patriotyzm; chmura przeniosła go do Warszawy. Przykład Kordiana pokazuje, że podróż może być ważnym elementem terapii i odskocznią po nieprzyjemnym dla siebie zdarzeniu, w tym przypadku próbie samobójczej. Znalazł swój sens życia, za którym podążał.</i></p> <p><i>W przypadku „Pana Tadeusza” bohater tytułowy również odbywa podróż, jednak jest to inny przypadek niż Kordian, ponieważ Tadeusz odbywa podróż, podczas której dorasta jako mężczyzna staje się dojrzałym patriotą. Jako że swój sens życia ma, bo jest w służbie dla Ojczyzny, jego podróż ma inny cel, lecz również bardzo</i></p>	<p>Z treści wstępu wynika, że miał on wprowadzić kontekst problemowy, ukazując szerszy wymiar podróżowania, którym ludzie zajmują się od wieków. Tymczasem początek pracy sprowadza się do dwóch ogólnikowych zdań, które opisują zalety podróży i podróżowania, ale mają luźny związek z zagadnieniem sformułowanym w temacie. Trudności z przedstawieniem stanowiska przekładają się na niską jakość wyводу argumentacyjnego.</p>

<p><i>mocno kształtuje jego charakter i przyszłość, tak jak w przypadku Kordiana.</i></p>	
---	--

Przykład 3.

Zakończenie wypracowania zredagowane niefunkcjonalnie w stosunku do części zasadniczej

Wypracowanie	Komentarz
<p>Część zasadnicza – rozwinięcie</p> <p><i>Człowiek dzięki podróżom może zmienić się nie do poznania, a dobrym przykładem na poparcie powyższego argumentu jest tytułowy bohater utworu Juliusza Słowackiego „Kordian”. Po tym jak Laura go odrzuciła oraz po nieudanej próbie samobójczej, Kordian wyjechał z Polski. Podróżując po świecie, zastanawiał się między innymi, jaki jest sens życia. W tym momencie widzimy, że Kordian z wrażliwego chłopca stał się zagorzałym patriotą, który miłuje swoją ojczyznę ponad wszystko. W tym momencie również odwołam się do motywu patriotyzmu, ponieważ po takiej przemianie Kordian chciał zrobić wszystko, by uwolnić naród i ojczyznę z rąk cara. Jako jedyny wyraził chęć zamordowania cara, ale konflikt moralno-patriotyczny nie pozwolił mu na to.</i></p> <p><i>Podróże idealnie odzwierciedlają dany stan kultury, jak i społeczeństwo danego kraju. Można to zauważyć w „Przedwiośniu” Stefana Żeromskiego, gdzie główny bohater, Cezary Baryka, ze względu na ojca zdecydował się pojechać do Polski. Seweryn Baryka, aby przekonać swojego syna do tego wyjazdu, zdecydował się mu powiedzieć o tym, że to kraj „mlekiem i miodem płynący” oraz historię o ludziach mieszkający w szklanych domach. Gdy Cezary wkroczył do Polski, niestety nie spotkał tego, co usłyszał, zaś ukazał mu się obraz biedoty, dzieci bawiących się w błocie, poniszczonych domów. Również tutaj nadaje się kontekst społeczny. Cezary, gdy po opuszczeniu Nawłoci wyjechał do Chłodka, napotkał tam skrajną, schorowaną i wycieńczoną biedotę.</i></p> <p>Zakończenie</p> <p><i>Podsumowując, podróże zmieniają człowieka, jak i pokazują temu człowiekowi realny świat, który może napotkać w innym kraju.</i></p>	<p>Zakończenie, które w założeniu miało być podsumowaniem rozważań, ogranicza się do powtórzenia tezy. Nie są przywołane wnioski płynące z wcześniejszej części wywodu argumentacyjnego. Ponadto zakończenie zostało wprowadzone w sposób czysto formalny, tj. za pomocą imiesłowowego równoważnika zdania <i>podsumowując</i>, bardzo często stosowanego przez uczniów.</p>

5. Wstęp i zakończenie – przykładowe ćwiczenia z komentarzem

Ćwiczenie 1.

Zestaw dla ucznia

1. Przeanalizuj temat wypracowania, zwracając uwagę na problem, który należy rozważyć.
2. Przeczytaj przykładowy wstęp do wypowiedzi argumentacyjnej na dany temat.
3. Przeanalizuj przytoczony wstęp, zastanów się, w jaki sposób został on zbudowany, oraz oceń jego poprawność.
4. Dokonaj korekty przykładowego wstępu, jeśli istnieje taka potrzeba.

Karta pracy nr 1

Temat:

Podróżowanie jako sposób na poznanie świata i samego siebie.

Przykładowy wstęp

Wędrownictwo jest nieodłączną częścią życia człowieka, ponieważ człowiek jest podróżnikiem, przez całe życie szuka nowego miejsca na ziemi. W mojej pracy postaram się to udowodnić.

Analiza wstępu

.....

.....

.....

.....

Poprawiony wstęp

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 2

Temat:
Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Przykładowy wstęp

Miłość jest najważniejszym uczuciem, które przeżywa człowiek. Są różne oblicza miłości: do kobiety, dziecka, ojczyzny, klubu sportowego, rodziców, rodzeństwa. Dzięki miłości świat staje się piękniejszy. Lecz to uczucie nieodwzajemnione jest źródłem cierpienia. Dlatego miłość inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Analiza wstępu

.....

.....

.....

.....

Poprawiony wstęp

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 3

Temat:
Młodość jako czas pierwszych nadziei i rozczarowań.

Przykładowy wstęp

Młodość jest okresem, kiedy człowiek podchodzi do życia z optymizmem. To pozytywne nastawienia wynika zazwyczaj z wiary we własne siły i przekonania, że uda się zrealizować osobiste plany na przyszłość. Często towarzyszy temu młodzieńczy idealizm połączony z nadzieją, że uda się zmienić świat na lepsze. Młodzi ludzie stają się zarzewiem zmian w życiu społecznym. Opisaną powyżej postawę prezentuje wielu bohaterów literackich.

Analiza wstępu

.....

.....

.....

.....

Poprawiony wstęp

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 4

Temat:
Trzeźwy racjonalista – niepoprawny marzyciel. Jak wybór postawy życiowej wpływa na losy człowieka i jego relacje z innymi ludźmi?

W pracy odwołaj się do:

- *Lalki* Bolesława Prusa
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Przykładowy wstęp

Literatura od wieków wyznaczała pewne wzorce, z których ludzie mogli czerpać i według nich postępować. Szczególnie twórczość średniowiecznych artystów, piszących swoje anonimy ad maiorem Dei gloriam, stała się wyznacznikiem życiowych wzorców parenetycznych. Wybór owej odpowiedniej życiowej postawy jest wyzwaniem dla każdego człowieka, gdyż znacząco wpływa on na dalsze jego losy, a także relacje z innymi ludźmi. To, jaką drogę wybrać, stanowi odwieczny problem ludzkości, ponieważ każdy zdaje sobie sprawę z możliwych konsekwencji swoich decyzji. Literatura, ze swą niezwykłą mocą symulacji pewnych wyborów czy sposobów bycia, może stanowić pomoc w ocenie i późniejszym wyborze konkretnych postaw. To właśnie na kartach powieści możemy spotkać różnych bohaterów – od trzeźwych racjonalistów po niepoprawnych marzycieli. To daje czytelnikowi możliwość identyfikacji z postacią i wraz z nią zmierzenia się z konsekwencjami poszczególnych decyzji.

Analiza wstępu

.....

.....

.....

.....

Poprawiony wstęp

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 1.

Komentarz – przykładowe odpowiedzi

Karta pracy nr 1

Temat:

Podróżowanie jako sposób na poznanie świata i samego siebie.

Przykładowy wstęp

Wędrowka jest nieodłączną częścią życia człowieka, ponieważ człowiek jest podróżnikiem, przez całe życie szuka nowego miejsca na ziemi. W mojej pracy postaram się to udowodnić.

Analiza wstępu

- Zaprezentowana konstrukcja wstępu **wynika z niezrozumienia problemu wskazanego w poleceniu** (*Wędrowka jest nieodłączną częścią życia człowieka, ponieważ człowiek jest podróżnikiem, przez całe życie szuka nowego miejsca na ziemi.*).
- Znaczenie słowa *podróżnik* autor myli ze znaczeniem słowa *tułacz*.
- **Zdawkowe wprowadzenie wypracowania ogranicza się do dwóch zdań**, w których nawet błędne stanowisko nie zostało doprecyzowane.
- Z wprowadzenia nie dowiemy się, dlaczego człowiek szuka swojego miejsca na ziemi.
- Jest to **najprostszy, ale i źle skonstruowany wariant początku argumentacyjnego**.

Poprawiony wstęp

Podróżowanie jest nieodłączną częścią życia człowieka, który podejmuje ten wysiłek gnany ciekawością. Tak znajdowano nowe kontynenty, czego świadectwem jest okres wielkich odkryć geograficznych. Podróżując, ludzie poszerzali granice widzialnego świata. Jednak były to wyprawy nie tylko w przestrzeni, ale również w głąb siebie. Podróże dla uczestników stawały się próbą charakteru, gdy musieli stawić czoła nieprzewidzianym sytuacjom. Nie zawsze zdawali egzamin, niejednokrotnie dowiadując się o sobie rzeczy niemiłych. Z wszystkich wymienionych powodów podróżowanie jako sposób poznania świata i siebie było częstym tematem wielu utworów literackich.

Karta pracy nr 2

Temat:
Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Przykładowy wstęp

Miłość jest najważniejszym uczuciem, które przeżywa człowiek. Są różne oblicza miłości: do kobiety, dziecka, ojczyzny, klubu sportowego, rodziców, rodzeństwa. Dzięki miłości świat staje się piękniejszy. Lecz to uczucie nieodwzajemnione jest źródłem cierpienia. Dlatego miłość inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Analiza wstępu

- **Wstęp jest zbiorem ogólnikowych obserwacji** dotyczących miłości (*Miłość jest najważniejszym uczuciem, które przeżywa człowiek. Są różne oblicza miłości...*).
- **Stanowisko autora** wypracowania wyrażone we wprowadzeniu **sprowadza się do powtórzenia tezy** będącej tematem pracy (*Dlatego miłość inspiruje, ale czasem podcina skrzydła*).
- **Tekstowi brakuje spójności wewnętrznej** (*Są różne oblicza miłości: do kobiety, dziecka, ojczyzny, klubu sportowego, rodziców, rodzeństwa. Dzięki miłości świat staje się piękniejszy*).

Poprawiony wstęp

Miłość jest najważniejszym uczuciem, którego doświadcza człowiek, bo dotyczy rozmaitych relacji, w jakie wchodzi ludzie, a przez to nadaje sens egzystencji. Wspomnianą emocję można odczuwać do kobiety, chłopaka, rodzica, ojczyzny. Nadto miłość ma w sobie wielkie pokłady pozytywnej energii, potrafiącej motywować do działania i zmieniać kochającą osobę oraz jej otoczenie na lepsze. Tym niemniej intensywnie przeżywana miłość, jeśli jest na przykład nieodwzajemniona, potrafi niszczyć człowieka, podcinać mu skrzydła. Ta wielowymiarowość miłości powoduje, że była ona tematem licznych utworów literackich.

Karta pracy nr 3

Temat:
Młodość jako czas pierwszych nadziei i rozczarowań.

Przykładowy wstęp

Młodość jest okresem, kiedy człowiek podchodzi do życia z optymizmem. To pozytywne nastawienia wynika zazwyczaj z wiary we własne siły i przekonania, że uda się zrealizować osobiste plany na przyszłość. Często towarzyszy temu młodzieńczy idealizm połączony z nadzieją, że uda się zmienić świat na lepsze. Młodzi ludzie stają się więc zarzewiem zmian w życiu społecznym. Opisaną powyżej postawę prezentuje wielu bohaterów literackich.

Analiza wstępu

- We wstępie zostało wyrażone stanowisko autora.
- Stanowisko zostało rozwinięte, ponieważ wyjaśniono, dlaczego młodość jest czasem pierwszych nadziei.
- Tekst wprowadzenia jest spójny.
- Błąd konstrukcyjny wstępu polega na tym, że **stanowisko nie jest pełną realizacją problemu określonego w poleceniu** (*Młodość jest okresem, kiedy człowiek podchodzi do życia z optymizmem*). **Nie wspomniano o młodości jako czasie rozczarowań.**

Poprawiony wstęp

Młodość jest okresem, kiedy człowiek podchodzi do życia z optymizmem, choć czas ten niesie ze sobą ryzyko rozczarowań. Pozytywne nastawienie wynika zazwyczaj z wiary we własne siły i przekonania, że uda się zrealizować osobiste plany na przyszłość. Często towarzyszy temu młodzieńczy idealizm połączony z nadzieją, że uda się zmienić świat na lepsze. Śmiałe zamierzenia nie zawsze udaje się zrealizować. Czasem napotykają one na mur obojętności ze strony otoczenia. Opisanie powyżej doświadczenia są udziałem wielu bohaterów literackich.

Karta pracy nr 4

Temat:

Trzeźwy racjonalista – niepoprawny marzyciel. Jak wybór postawy życiowej wpływa na losy człowieka i jego relacje z innymi ludźmi?

W pracy odwołaj się do:

- *Lalki* Bolesława Prusa
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Przykładowy wstęp

Literatura od wieków wyznaczała pewne wzorce, z których ludzie mogli czerpać i według nich postępować. Szczególnie twórczość średniowiecznych artystów, piszących swoje anonimy ad maiorem Dei gloriam, stała się wyznacznikiem życiowych wzorców parenetycznych. Wybór owej odpowiedniej życiowej postawy jest wyzwaniem dla każdego człowieka, gdyż znacząco wpływa on na dalsze jego losy, a także relacje z innymi ludźmi. To, jaką drogę wybrać, stanowi odwieczny problem ludzkości, ponieważ każdy zdaje sobie sprawę z możliwych konsekwencji swoich decyzji. Literatura, ze swą niezwykłą mocą symulacji pewnych wyborów czy sposobów bycia, może stanowić pomoc w ocenie i późniejszym wyborze konkretnych postaw. To właśnie na kartach powieści możemy spotkać różnych bohaterów – od trzeźwych racjonalistów po niepoprawnych marzycieli. To daje czytelnikowi możliwość identyfikacji z postacią i wraz z nią zmierzenia się z konsekwencjami poszczególnych decyzji.

Analiza wstępu

- **Wstęp jest udaną próbą zbudowania** początku jako tła służącego wprowadzeniu zagadnień historycznoliterackich (*Szczególnie twórczość średniowiecznych artystów, piszących swoje anonimy ad maiorem Dei gloriam, stała się wyznacznikiem życiowych wzorców parenetycznych*), a tym samym – umieszczeniu rozważanego problemu w szerszym kontekście.
- **Przedstawione stanowisko** (*Wybór owej odpowiedniej życiowej postawy jest wyzwaniem dla każdego człowieka, gdyż znacząco wpływa on na dalsze jego losy, a także relacje z innymi ludźmi*) **zostało rozwinięte** (*Literatura, ze swą niezwykłą mocą symulacji pewnych wyborów czy sposobów bycia, może stanowić pomoc w ocenie i późniejszym wyborze konkretnych postaw*) i **ukonkretnione w odniesieniu do wszystkich elementów polecenia** (*To właśnie na kartach powieści możemy spotkać różnych bohaterów – od trzeźwych racjonalistów po niepoprawnych marzycieli. To daje czytelnikowi możliwość identyfikacji z postacią i wraz z nią zmierzenia się z konsekwencjami poszczególnych decyzji*).

Poprawiony wstęp

Wstęp należy uznać za wzorcowy i nie są potrzebne żadne poprawki.

Ćwiczenie 2.

Zestaw dla ucznia

1. Przeanalizuj temat wypracowania. Zwróć uwagę na problem, który należy rozważyć.
2. Uzupełnij plan kompozycyjny wypowiedzi argumentacyjnej o punkty dotyczące wstępu i zakończenia.
3. Napisz wstęp i zakończenie na podstawie zaproponowanych przez siebie punktów.

Temat:

Słowa – czyny. Co stanowi fundament zaufania?

Plan kompozycyjny

Wstęp

.....

.....

.....

.....

Rozwinięcie

1. Czyny jako sposób odbudowy zaufania (postawa Kmicica)
 - siła zobowiązań wynikających ze słów złożonej przysięgi (możliwość wprowadzenia kontekstu historycznego w odniesieniu do postawy Radziwiłłów w czasie potopu szwedzkiego)
 - pokora i heroizm czynów jako droga do odbudowy wiarygodności (postawa Andrzeja Kmicica)
 - rehabilitacja Kmicica, zaświadczona przez króla.
2. Słowa – forma budowy zaufania i inspiracja do czynów (*Konrad Wallenrod*)
 - rola *Powieści Wajdeloty* w przywróceniu zaufania między Konradem a Halbanem (możliwość wprowadzenia kontekst historycznego – powieść poetycka Mickiewicza jako maska historyczna)
 - czyny Konrada Wallenroda jako litewskiego patrioty, zainspirowane pieśniami Halbana
 - niejednoznaczność postawy Wallenroda wobec współbraci zakonnych.

Zakończenie

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 2.

Komentarz – przykładowe odpowiedzi

Temat:

Słowa – czyny. Co stanowi fundament zaufania?

Plan kompozycyjny

Wstęp

Rozważania wokół roli słowa i czynów w budowaniu zaufania. Przekonanie, że fundamentem zaufania jest wiarygodność słów poświadczona czynami.

Rozwinięcie

1. Czyny jako sposób odbudowy zaufania (postawa Kmicica)
 - siła zobowiązań wynikających ze słów złożonej przysięgi (możliwość wprowadzenia kontekstu historycznego w odniesieniu do postawy Radziwiłłów w czasie potopu szwedzkiego)
 - pokora i heroizm czynów jako droga do odbudowy wiarygodności (postawa Andrzeja Kmicica)
 - rehabilitacja Kmicica, zaświadczone przez króla
2. Słowa – forma budowy zaufania i inspiracja do czynów (*Konrad Wallenrod*)
 - rola *Powieści Wajdeloty* w przywróceniu zaufania między Konradem a Halbanem (możliwość wprowadzenia kontekst historycznego – powieść poetycka Mickiewicza jako maska historyczna)
 - czyny Konrada Wallenroda jako litewskiego patrioty, zainspirowane pieśniami Halbana
 - niejednoznaczność postawy Wallenroda wobec współbraci zakonnych.

Zakończenie

Konieczna jest ścisła zależność między słowami i czynami w tworzeniu relacji międzyludzkich opartych na zaufaniu.

Propozycja wstępu

Istnieje przekonanie wyrażone aforyzmem, że „z myśli tworzymy słowa, ze słów czyny, czyny tworzą nas”. Zależność między tymi elementami buduje zaufanie w relacjach międzyludzkich. Szczególnie ważne jest, aby zachować spójność pomiędzy deklaracjami, a tym, co się robi. Niełatwo osiągnąć taką postawę w życiu, a nawet gdy to się uda, bywa ona zaskakująca w swych konsekwencjach, czego świadectwem są perypetie bohaterów literackich.

Propozycja zakończenia

Z przedstawionych rozważań wynika, że istnieje silna zależność między słowami a czynami, będąca fundamentem zaufania. Najdobitniej przekonują o tym losy Andrzeja Kmicica, który przez słowa przysięgi złożonej Januszowi Radziwiłłowi stracił zaufanie ukochanej i dużej

części szlachty. Odbudował swoją wiarygodność, dokonując heroicznych czynów w czasie wojny polsko – szwedzkiej. Z kolei patriotyzm Konrada Wallenroda, poświadczany nie tylko słowem, ale i czynem, był ratunkiem dla Litwinów, lecz zgubą Krzyżaków. Bowiem spójność pomiędzy deklaracjami i działaniem, tak w relacjach międzyludzkich oczekiwana, miewa zaskakujące konsekwencje, także moralne.

Ćwiczenie 3. Zestaw dla ucznia

Karta pracy nr 1

1. Przeanalizuj temat wypracowania, zwracając uwagę na problem, który należy rozważyć.
2. Przeczytaj przykładową realizację uczniowską.
3. Dopisz zakończenie przykładowego wypracowania. Zastosuj zakończenie-podsumowanie.
4. Pamiętaj, że:
Zakończenie-podsumowanie prezentuje wnioski płynące z wcześniejszych rozważań; zawiera doprecyzowaną i wzmocnioną tezę wyrażoną we wstępie.

Temat:
Miłość – inspirowe, ale czasem podcina skrzydła.

Przykładowa uczniowska realizacja wypracowania

Jednym z najsilniejszych ludzkich uczuć jest zdecydowanie miłość. To ona daje siłę, cel i szczęście niszczy zło i łączy obce sobie dusze. Jednak każda potęga ma też swoje złe strony. Miłość potrafi być krzywdząca, zabijać wewnątrz i przynosić rozpacz. Zakochanie inspirowe, ale czasami również podcina skrzydła.

Przykładem takiej miłości jest uczucie Stanisława Wokulskiego, bohatera „Lalki” Bolesława Prusa. Mężczyzna zakochuje się tam w Izabeli Łęckiej, pięknej kobiecie z wyższej sfery społecznej. Napędzany swoim zakochaniem, postanawia działać. Jest gotowy zrobić wiele, by zbliżyć się do Izabeli. Wokulski wyjeżdża więc za granicę, by dorobić się majątku. Po powrocie do kraju pomaga finansowo jej ojcu, poznaje z wyżej postawionymi od siebie ludźmi, a nawet uczy się języka obcego, aby zrobić na Łęckiej wrażenie. Mężczyźni jednak, mimo jego starań, zostają podcięte skrzydła, gdy dowiaduje się, że kobiecie wcale na nim nie zależy. Wali mu się cały świat, popada w rozpacz i melancholię. Jest zły na siebie, że dał się ponieść uczuciu, które z niego zadrwiło, a potem znika. Nikt nie wie, czy wyjechał, by uciec od swojej przeszłości, czy żeby popełnić samobójstwo. Pewne jest to, że miłość, która go inspirowała, również go zniszczyła.

Inna trudna miłość została przedstawiona w książce „Wichrowe wzgórza” Emily Brontë. Poznajemy tam dwoje ludzi znających się od dziecka, których przyjaźń z czasem przeradza się w coś znacznie silniejszego. Heathcliff jest młodym chłopakiem bez majątku i nazwiska. Nienawiść, ludzi i społeczne wykluczenie pozwala mu przetrwać uczucie, którym darzy Katarzynę. Kobieta jednak rani go, gdy postanawia wyjść za mąż za kogoś innego. Sama wyznaje, że kocha Heathcliffa, ale w swoim próżnym przekonaniu musi zawrzeć małżeństwo z kimś z dobrego domu. Mężczyzna wtedy wyjeżdża i wraca dopiero po latach z bogactwem i doświadczeniem. Dawna miłość wciąż daje o sobie znaki i nie daje spokoju tym dwojgu. Katarzyna wykorzystuje Heathcliffa i bawi się jego towarzystwem. On sam gubi się w tym uczuciu i jego miłość zmienia się w nienawiść. Skrzywdzony przez ukochaną po raz kolejny, staje się coraz gorszym człowiekiem. Wspomnienie spędzonych z kobietą chwil zatruwa mu życie. Miłość, która go inspirowała, jest później nieuleczalną raną.

Strata miłości jest także jednym z jej etapów. Wzniosłe uczucie do danej osoby po jej śmierci przeradza się w ból, ale niektórym, tak jak Orfeuszowi z mitologii, może dać też siłę. Mężczyzna z mitu jest zakochany w Eurydyce. Ich miłość jest piękna i potężna, dlatego

śmierć ukochanej staje się dla Orfeusza ogromną stratą. Bohater, mimo bólu, nie poddaje się rozpacz, postanawia rzucić wyzwanie śmierci i wybiera się do Hadesu, by odzyskać kobietę, którą mu odebrano. Niesiony miłością, pokonuje wszystkie trudności i gdy już ma ją wydostać, kiedy jest bliski celu, łamie postawiony mu warunek i traci Eurydykę na zawsze. Powodowany swoim uczuciem, popada w rozpacz, gdy jego miłość nie pozwala mu ocalić ukochanej.

Poza śmiercią, z miłością wiąże się życie, a także to, co było przed nim. Swoją teorię na ten temat przedstawia Platon. Filozof uważa, że poza ciałem ludzie mają duszę. Miejsce ich pochodzenia nazywa krainą idei To tam przebywają dusze, zanim pojawią się w materialnym świecie. Jednak tylko tamte byty są pełne, gdyż trafiają na ziemię, podzielone na pół. W ludzkich ciałach muszą znaleźć drugą część siebie i to właśnie na tym polega według tej filozoficznej myśli miłość. Jednakże poszukiwanie drugiej połowy nie jest łatwe. Człowiek natrafia na osoby, które go krzywdzą, gdyż nie są mu przeznaczone.

Zakończenie-podsumowanie – przykładowa odpowiedź

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Karta pracy nr 2

1. Przeanalizuj polecenie, zwracając uwagę na problem, który należy rozważyć.
2. Przeczytaj przykładową realizację uczniowską.
3. Napisz zakończenie otwarte do przykładowego wypracowania.
4. Pamiętaj, że:
zakończenie otwarte jest celowym niedopowiedzeniem konstatacji płynących z rozważań – po to, by zaangażować do dalszej refleksji odbiorcę tekstu. Najczęściej przyjmuje postać kończącego wypowiedź pytania retorycznego.

Temat:

Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Przykładowa uczniowska realizacja wypracowania

Jednym z najsilniejszych ludzkich uczuć jest zdecydowanie miłość. To ona daje siłę, cel i szczęście, niszczy zło i łączy obce sobie dusze. Jednak każda potęga ma też swoje złe strony. Miłość potrafi być krzywdząca, zabijać wewnątrz i przynosić rozpacz. Zakochanie inspiruje, ale czasami również podcina skrzydła.

Przykładem takiej miłości jest uczucie Stanisława Wokulskiego, bohatera „Lalki” Bolesława Prusa. Mężczyzna zakochuje się tam w Izabeli Łęckiej, pięknej kobiecie z wyższej sfery społecznej. Napędzany swoim zakochaniem, postanawia działać. Jest gotowy zrobić wiele, by zbliżyć się do Izabeli. Wokulski wyjeżdża więc za granicę, by dorobić się majątku. Po powrocie do kraju pomaga finansowo jej ojcu, poznaje z wyżej postawionymi od siebie ludźmi, a nawet uczy się języka obcego, aby zrobić na Łęckiej wrażenie. Mężczyźni jednak, mimo jego starań, zostają podcięte skrzydła, gdy dowiaduje się, że kobiecie wcale na nim nie zależy. Wali mu się cały świat, popada w rozpacz i melancholię. Jest zły na siebie, że dał się ponieść uczuciu, które z niego zadrwiło, a potem znika. Nikt nie wie, czy wyjechał, by uciec od swojej przeszłości, czy żeby popełnić samobójstwo. Pewne jest to, że miłość, która go inspirowała, również go zniszczyła.

Inna trudna miłość została przedstawiona w książce „Wichrowe wzgórza” Emily Brontë. Poznajemy tam dwoje ludzi znających się od dziecka, których przyjaźń z czasem przeradza się w coś znacznie silniejszego. Heathcliff jest młodym chłopakiem bez majątku i nazwiska. Nienawiść, ludzi i społeczne wykluczenie pozwala mu przetrwać uczucie, którym darzy Katarzynę. Kobieta jednak rani go, gdy postanawia wyjść za mąż za kogoś innego. Sama wyznaje, że kocha Heathcliffa, ale w swoim próżnym przekonaniu musi zawrzeć małżeństwo z kimś z dobrego domu. Mężczyzna wtedy wyjeżdża i wraca dopiero po latach z bogactwem i doświadczeniem. Dawna miłość wciąż daje o sobie znaki i nie daje spokoju tym dwojgu. Katarzyna wykorzystuje Heathcliffa i bawi się jego towarzystwem. On sam gubi się w tym uczuciu i jego miłość zmienia się w nienawiść. Skrzywdzony przez kochaną po raz kolejny, staje się coraz gorszym człowiekiem. Wspomnienie spędzonych z kobietą chwil zatruwa mu życie. Miłość, która go inspirowała, jest później nieuleczalną raną.

Strata miłości jest także jednym z jej etapów. Wzniosłe uczucie do danej osoby po jej śmierci przeradza się w ból, ale niektórym, tak jak Orfeuszowi z mitologii, może dać też siłę. Mężczyzna z mitu jest zakochany w Eurydyce. Ich miłość jest piękna i potężna, dlatego śmierć ukochanej staje się dla Orfeusza ogromną stratą. Bohater, mimo bólu, nie poddaje się rozpacz, postanawia rzucić wyzwanie śmierci i wybiera się do Hadesu, by odzyskać kobietę, którą mu odebrano. Niesiony miłością, pokonuje wszystkie trudności i gdy już ma ją

wydostać, kiedy jest bliski celu, łamie postawiony mu warunek i traci Eurydykę na zawsze. Powodowany swoim uczuciem, popada w rozpacz, gdy jego miłość nie pozwala mu ocalić ukochanej.

Poza śmiercią, z miłością wiąże się życie, a także to, co było przed nim. Swoją teorię na ten temat przedstawia Platon. Filozof uważa, że poza ciałem ludzie mają duszę. Miejsce ich pochodzenia nazywa krainą idei. To tam przebywają dusze, zanim pojawią się w materialnym świecie. Jednak tylko tamte byty są pełne, gdyż trafiają na ziemię, podzielone na pół. W ludzkich ciałach muszą znaleźć drugą część siebie i to właśnie na tym polega według tej filozoficznej myśli miłość. Jednakże poszukiwanie drugiej połowy nie jest łatwe. Człowiek natrafia na osoby, które go krzywdzą, gdyż nie są mu przeznaczone.

Zakończenie otwarte – przykładowa odpowiedź

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ćwiczenie 3.

Komentarz – przykładowe odpowiedzi

Karta pracy nr 1

Temat:

Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Przykładowa uczniowska realizacja wypracowania

Jednym z najsilniejszych ludzkich uczuć jest zdecydowanie miłość. To ona daje siłę, cel i szczęście niszczy zło i łączy obce sobie dusze. Jednak każda potęga ma też swoje złe strony. Miłość potrafi być krzywdząca, zabijać wewnątrz i przynosić rozpacz. Zakochanie inspiruje, ale czasami również podcina skrzydła.

Przykładem takiej miłości jest uczucie Stanisława Wokulskiego, bohatera „Lalki” Bolesława Prusa. Mężczyzna zakochuje się tam w Izabeli Łęckiej, pięknej kobiecie z wyższej sfery społecznej. Napędzany swoim zakochaniem, postanawia działać. Jest gotowy zrobić wiele, by zbliżyć się do Izabeli. Wokulski wyjeżdża więc za granicę, by dorobić się majątku. Po powrocie do kraju pomaga finansowo jej ojcu, poznaje z wyżej postawionymi od siebie ludźmi, a nawet uczy się języka obcego, aby zrobić na Łęckiej wrażenie. Mężczyźni jednak, mimo jego starań, zostają podcięte skrzydła, gdy dowiaduje się, że kobiecie wcale na nim nie zależy. Wali mu się cały świat, popada w rozpacz i melancholię. Jest zły na siebie, że dał się ponieść uczuciu, które z niego zadrwiło, a potem znika. Nikt nie wie, czy wyjechał, by uciec od swojej przeszłości, czy żeby popełnić samobójstwo. Pewne jest to, że miłość, która go inspirowała, również go zniszczyła.

Inna trudna miłość została przedstawiona w książce „Wichrowe wzgórza” Emily Brontë. Poznajemy tam dwoje ludzi znających się od dziecka, których przyjaźń z czasem przeradza się w coś znacznie silniejszego. Heathcliff jest młodym chłopakiem bez majątku i nazwiska. Nienawiść, ludzi i społeczne wykluczenie pozwala mu przetrwać uczucie, którym darzy Katarzynę. Kobieta jednak rani go, gdy postanawia wyjść za mąż za kogoś innego. Sama wyznaje, że kocha Heathcliffa, ale w swoim próżnym przekonaniu musi zawrzeć małżeństwo z kimś z dobrego domu. Mężczyzna wtedy wyjeżdża i wraca dopiero po latach z bogactwem i doświadczeniem. Dawna miłość wciąż daje o sobie znaki i nie daje spokoju tym dwojgu. Katarzyna wykorzystuje Heathcliffa i bawi się jego towarzystwem. On sam gubi się w tym uczuciu i jego miłość zmienia się w nienawiść. Skrzywdzony przez kochaną po raz kolejny, staje się coraz gorszym człowiekiem. Wspomnienie spędzonych z kobietą chwil zatruwa mu życie. Miłość, która go inspirowała, jest później nieuleczalną raną.

Strata miłości jest także jednym z jej etapów. Wzniosłe uczucie do danej osoby po jej śmierci przeradza się w ból, ale niektórym, tak jak Orfeuszowi z mitologii, może dać też siłę. Mężczyzna z mitu jest zakochany w Eurydyce. Ich miłość jest piękna i potężna, dlatego śmierć ukochanej staje się dla Orfeusza ogromną stratą. Bohater, mimo bólu, nie poddaje się rozpacz, postanawia rzucić wyzwanie śmierci i wybiera się do Hadesu, by odzyskać kobietę, którą mu odebrano. Niesiony miłością, pokonuje wszystkie trudności i gdy już ma ją wydostać, kiedy jest bliski celu, łamie postawiony mu warunek i traci Eurydykę na zawsze. Powodowany swoim uczuciem, popada w rozpacz, gdy jego miłość nie pozwala mu ocalić ukochanej.

Poza śmiercią, z miłością wiąże się życie, a także to, co było przed nim. Swoją teorię na ten temat przedstawia Platon. Filozof uważa, że poza ciałem ludzie mają duszę. Miejsce ich

pochodzenia nazywa krainą idei To tam przebywają dusze, zanim pojawią się w materialnym świecie. Jednak tylko tamte byty są pełne, gdyż trafiają na ziemię, podzielone na pół. W ludzkich ciałach muszą znaleźć drugą część siebie i to właśnie na tym polega według tej filozoficznej myśli miłość. Jednakże poszukiwanie drugiej połowy nie jest łatwe. Człowiek natrafia na osoby, które go krzywdzą, gdyż nie są mu przeznaczone.

Zakończenie-podsumowanie – przykładowa odpowiedź

Zakochanie jest zatem trudnym uczuciem. Doświadczyli tego Wokulski i Heathcliff. Bohater „Lalki” osiągnął wiele zainspirowany miłością, ale niewykluczone, że nieodwzajemnioną emocję przyłacił samobójstwem. Podobnie Heathcliff z „Wichrowych wzgórz” przeżył żarliwe uczucie, które ostatecznie sprawiło, że stał się gorszym człowiekiem. Orfeusz powodowany zakochaniem paradoksalnie przyczynił się do zguby swojej ukochanej Eurydyki. Losy wspomnianych postaci przekonują, że miłość to potęga, która choć daje ludziom spełnienie, jest również w stanie wywołać rozpacz.

Karta pracy nr 2

Temat:
Miłość – inspiruje, ale czasem podcina skrzydła.

Przykładowa uczniowska realizacja wypracowania

Jednym z najsilniejszych ludzkich uczuć jest zdecydowanie miłość. To ona daje siłę, cel i szczęście niszczy zło i łączy obce sobie dusze. Jednak każda potęga ma też swoje złe strony. Miłość potrafi być krzywdząca, zabijać wewnątrz i przynosić rozpacz. Zakochanie inspiruje, ale czasami również podcina skrzydła.

Przykładem takiej miłości jest uczucie Stanisława Wokulskiego, bohatera „Lalki” Bolesława Prusa. Mężczyzna zakochuje się tam w Izabeli Łęckiej, pięknej kobiecie z wyższej sfery społecznej. Napędzany swoim zakochaniem, postanawia działać. Jest gotowy zrobić wiele, by zbliżyć się do Izabeli. Wokulski wyjeżdża więc za granicę, by dorobić się majątku. Po powrocie do kraju pomaga finansowo jej ojcu, poznaje z wyżej postawionymi od siebie ludźmi, a nawet uczy się języka obcego, aby zrobić na Łęckiej wrażenie. Mężczyźni jednak, mimo jego starań, zostają podcięte skrzydła, gdy dowiaduje się, że kobiecie wcale na nim nie zależy. Wali mu się cały świat, popada w rozpacz i melancholię. Jest zły na siebie, że dał się ponieść uczuciu, które z niego zadrwiło, a potem znika. Nikt nie wie, czy wyjechał, by uciec od swojej przeszłości, czy żeby popełnić samobójstwo. Pewne jest to, że miłość, która go inspirowała, również go zniszczyła.

Inna trudna miłość została przedstawiona w książce „Wichrowe wzgórza” Emily Brontë. Poznajemy tam dwoje ludzi znających się od dziecka, których przyjaźń z czasem przeradza się w coś znacznie silniejszego. Heathcliff jest młodym chłopakiem bez majątku i nazwiska. Nienawiść, ludzi i społeczne wykluczenie pozwala mu przetrwać uczucie, którym darzy Katarzynę. Kobieta jednak rani go, gdy postanawia wyjść za mąż za kogoś innego. Sama wyznaje, że kocha Heathcliffa, ale w swoim próżnym przekonaniu musi zawrzeć małżeństwo z kimś z dobrego domu. Mężczyzna wtedy wyjeżdża i wraca dopiero po latach z bogactwem i doświadczeniem. Dawna miłość wciąż daje o sobie znaki i nie daje spokoju tym dwojgu. Katarzyna wykorzystuje Heathcliffa i bawi się jego towarzystwem. On sam gubi się w tym uczuciu i jego miłość zmienia się w nienawiść. Skrzywdzony przez kochaną po raz kolejny, staje się coraz gorszym człowiekiem. Wspomnienie spędzonych z kobietą chwil zatruwa mu życie. Miłość, która go inspirowała, jest później nieuleczalną raną.

Strata miłości jest także jednym z jej etapów. Wzniosłe uczucie do danej osoby po jej śmierci przeradza się w ból, ale niektórym, tak jak Orfeuszowi z mitologii, może dać też siłę. Mężczyzna z mitu jest zakochany w Eurydyce. Ich miłość jest piękna i potężna, dlatego śmierć ukochanej staje się dla Orfeusza ogromną stratą. Bohater, mimo bólu, nie poddaje się rozpacz, postanawia rzucić wyzwanie śmierci i wybiera się do Hadesu, by odzyskać kobietę, którą mu odebrano. Niesiony miłością, pokonuje wszystkie trudności i gdy już ma ją wydostać, kiedy jest bliski celu, łamie postawiony mu warunek i traci Eurydykę na zawsze. Powodowany swoim uczuciem, popada w rozpacz, gdy jego miłość nie pozwala mu ocalić ukochanej.

Poza śmiercią, z miłością wiąże się życie, a także to, co było przed nim. Swoją teorię na ten temat przedstawia Platon. Filozof uważa, że poza ciałem ludzie mają duszę. Miejsce ich pochodzenia nazywa krainą idei. To tam przebywają dusze, zanim pojawią się w materialnym świecie. Jednak tylko tamte byty są pełne, gdyż trafiają na ziemię, podzielone na pół. W ludzkich ciałach muszą znaleźć drugą część siebie i to właśnie na tym polega według tej

filozoficznej myśli miłość. Jednakże poszukiwanie drugiej połowy nie jest łatwe. Człowiek natrafia na osoby, które go krzywdzą, gdyż nie są mu przeznaczone.

Zakończenie otwarte – przykładowa odpowiedź

Przedstawiona argumentacja przekonuje, że miłość, szczególnie ta żarliwa, potrafi inspirować i podcinać skrzydła (Wokulski). Niewiele dzieli ją od nienawiści (Heathcliff). Zamiast ocalać, gubi (Orfeusz). Jednak czyż ze względu na tę przewrotną intensywność nie warto jej przeżyć?